

Коляда Наталія Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, проректор з інноваційних досліджень та європейської інтеграції Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Кравченко Оксана Олексіївна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

НЕФОРМАЛЬНА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА МОЛОДІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Проблеми громадянської освіти молоді завжди знаходяться в центрі уваги педагогів, громадських діячів та політиків. Новий підхід до громадянської освіти представлений у Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 рр., що передбачає активізацію комплексних заходів, спрямованих на підвищення громадянської освіти населення щодо можливості захисту своїх прав та вираження інтересів через різні форми демократії участі [4].

Однак, відсутність єдиного підходу до визначення змісту громадянської освіти призводить до відсутності цілісної системи громадянської освіти та породжує розпорошеність заходів з громадянської освіти, нескоординованість дій зацікавлених сторін. Починаючи з 2018 року, громадянська освіта централізовано впроваджується у закладах загальної середньої освіти, що робить загальну середню освіту майданчиком для випробувань у сфері громадянської освіти. Разом з цим заходи за іншими видами та рівнями освіти відбуваються здебільшого за ініціативи чи підтримки організацій громадянського суспільства [4].

Як свідчить аналіз сучасної практики, стан громадянської освіти зумовлює недостатньо високу результативність розвитку громадянських компетентностей на всіх рівнях освіти і у відповідності до важливих загальносуспільних завдань, визначених державою у Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Стимулювання і підтримка громадянської освіти потребує державної підтримки та Стратегії її розвитку (проект Стратегії розвитку громадянської освіти на період до 2022 року, 2019 р.) [4].

При цьому важливу роль у виконанні освітніх завдань сучасності загалом та розвитку громадянської освіти зокрема відіграє неформальна освіта, яка бере на себе корегувальну і компенсаторну функції, а тому має значну роль у професійній підготовці майбутніх фахівців. Проте неформальна освіта в Україні розвивається несистемно, що об'єктивно зумовлює доцільність осмислення і творчого використання прогресивних ідей вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017) неформальна освіта здобувається за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [2].

Неформальна освіта – це «...будь-яка освітня діяльність, організована поза формальною освітою. Вона доповнює формальну освіту, забезпечуючи те освоєння умінь і навичок, які необхідні для соціально й економічно активного громадянина країни, щоб він зміг інтегруватися в суспільстві і на ринку праці. Особливістю неформального навчання є відсутність твердості й уніфікації в постановці цілей навчання... Мета має динамічний характер і може змінюватися за бажанням відповідно до поточних (актуальних) потреб» [3, с. 583].

Отже, основні ключові слова, що характеризують поняття «неформальна освіта» – діяльність поза формальною освітою, освоєння умінь і навичок, соціально й економічно активний громадянин.

У руслі зазначеного важливим є звернення дослідників та практиків до актуальної наукової проблеми – організації неформальної громадянської освіти майбутніх фахівців в Україні.

На думку дослідників, результативність професійної підготовки базується на доповненні змісту професійної підготовки неформальною освітою. Формальна ж освіта являє собою жорстку основу, яка забезпечує сталість і стандартизованість одержаних освітніх результатів. При цьому неформальна освіта розглядається як гнучка організаційна система, що наповнює формальне навчання актуальними інноваціями, додатковими ресурсами для набуття особистого, професійного, соціального досвіду та формування професійної компетентності майбутніх фахівців [5, с. 5].

Означене підтверджує актуальність тези, щодо однієї з умов функціонування системи громадянської освіти – сприяння формуванню співпраці між сферами формальної та неформальної освіти (проект Стратегії розвитку громадянської освіти на період до 2022 року, 2019 р.) [4].

З-поміж основних програм та провайдерів неформальної освіти дослідники та практики називають Національну програму «Молодіжний працівник» (навчальна програма для молодіжних працівників, яка проводиться Міністерством молоді та спорту у співпраці з ПРООН та має на меті забезпечити навчальну базу для роботи з молоддю відповідно до Європейської рамки компетенцій) [1].

У контексті означеної проблематики заслуговує на увагу досвід закладів вищої освіти щодо реалізації ефективних засобів неформальної громадянської освіти.

З метою впровадження новітніх механізмів неформальної освіти в межах закладу вищої освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини 19 липня 2018 року було створено Молодіжний центр «Start», метою діяльності якого є створення умов для всебічного розвитку і самореалізації молоді в різних сферах суспільного життя, розкриття її потенціалу, захист інтересів та прав; сприяння соціальному становленню й

розвитку, професійній орієнтації та організації змістовного дозвілля, підтримці талановитої молоді. Учасниками Центру є викладачі та студенти університету, студентська та учнівська молодь Умані та Уманського району.

З-поміж основних результатів діяльності Молодіжного центру «Start»: виконання фундаментальних та прикладних наукових досліджень, впровадження їх результатів у практичну діяльність та освітній процес. Розпочато підготовку молодіжних працівників за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота. Молодіжна робота» (освітній ступінь «магістр»); підготовка дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії та доктора наук зі спеціальності 231 Соціальна робота.

Молодіжний центр «Start» – організатор низки заходів, зокрема: комплекс тренінгів зі створення Startup-проектів; програма майстер-класів від успішних молодіжних лідерів; інформаційно-практичний курс «Школа леді та джентльменства»; пізнавально-мотиваційний курс «Школа молодіжних ініціатив» для учнів шкіл м. Умань, листопад-грудень 2018 р.; та ін.

За ініціативи учасників Центру на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичин 17-19 грудня 2018 року проходив Базовий тренінг Національної навчальної програми «Молодіжний працівник».

У межах діяльності Центру здійснюється співпраця та обмін досвідом з молодіжними центрами з інших регіонів і міст України, а також налагодження міжнародної взаємодії з провідними європейськими державами у сфері молодіжної роботи, такими як Фінляндія, Литва, Польща. Члени Молодіжного центру – постійні учасники наукових, навчально-практичних форумів різного рівня.

Молодіжна робота спрямована на надання можливості для розвитку молодих людей, їхньої самостійності та автономії; для організації здорового й безпечного дозвілля та відпочинку молоді; розширення молодих людей змінювати ситуації, які на їхню думку, повинні бути змінені в їхньому

безпосередньому оточені та в суспільстві; допомогу молодим людям взаємодіяти з владою й політиками створити для молодих людей можливості залучення до неформальної освіти, що сприяє розвитку їхніх компетенції [6].

Тому саме молодіжну роботу розглядають як ефективний засіб неформальної громадянської освіти – навчання молоді тому, як жити за умов сучасної держави, як дотримуватися її законів, але водночас і не дозволяти владі порушувати їхні права, домагатися від неї здійснення їхніх правомірних потреб, як бути громадянином демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Боренько Я. Громадянська освіта в Україні / Я. Боренько. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/171108_citizenship-education-Ukraine-ukr_YB.pdf.

2. Закон України «Про освіту» (2017 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?test=dCCMfOm7xBWMfOoEZiZDsrm5HI4yCs80msh8Ie6>.

3. Кремінь В. Г. Неформальна освіта / В. Г. Кремінь // Енциклопедія освіти. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

4. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/paran25#n25>.

5. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів: монографія / Н. П. Павлик. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – 527 с.

6. Проект Закону «Про молодь» (2015). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?%20pf3511%20=%2057368.